

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN

En följetong - som i gamla tiders tidningar

Kapitel 3. Prepositionsändring

Jeg angrer på at jeg gikk folkehøgskole, for jeg lengter så sinnssykt tilbake. (norsk blogg, jan 2011)

Jag kan komma att grunna över till vem jag helst riktar detta tredje kapitel: till gamla vänner och folkbildare som till leda känner igen mycket av detta; eller till alla de nya som just nu gett sig in i folkhögskolevärlden, folkhögskoleverkligheten, och som väl ändå knappast läser detta blad? Det är ett problem med att vara "veteran". Man vet, man har tänkt, man kan se, men vem skall man visa, tänka tillsammans med? Häromnatten sa Hasse Alfredsson att jag inte kunde förvänta mig att han skulle känna till delstaterna i Tyskland. Vi hade just startat grundkursen när Hasse Alfredsson avbröt mig. "Inte ens jag kommer ihåg Sachsen-Anhalt", sa han. Jag vaknade med etttryck.

Ja, jag drömmer fortfarande om folkhögskolan, denna fjärde vinterkurs utan mitt deltagande. Visserligen gick det ungefär hundra vinterkurser utan mig innan jag började 1966 men de räknas inte. Det är med dem som med diskussionen om var vi fanns före vi föddes... Men nu, när jag inte längre är med – ja, är det kanske så man skall uppfatta uttrycket "livet efter detta"? (För något annat lär det inte bli tal om.) Men en gång till: jag frågar mig för vem jag skriver detta idag när jag är så osannolikt besviken och upprörd över tendenser i den folkhögskola jag bara kan läsa om och inte får lov att lägga mig i –.

Jag har i hela mitt folkhögskoleliv varit förespråkare för utveckling och förändring. Den folkhögskola som år ut och år in gör samma saker, lever på gamla beprövade

recept, eller på gamla stenciler (jag minns en deltagare som kom in till mig år 2005 och bad mig be en lärare göra nya stenciler eftersom de han använde fortfarande visade kartan över Sovjetunionen), med ett ord, en folkhögskola som inte hela tiden utvecklas, den dör. Men när man utvecklas eller förändras så måste det göras med hänsyn till det som är själva verksamhetens inre kärna, dess grundvärden, det som från början gjorde det meningsfullt att starta skolformen. Det är meningslöst för Volvo att börja rosta och kränga kaffe, det gör Gevalia bättre.

Det är därför meningslöst och i längden livsfarligt för "artens överlevnad" att acceptera det som jag läser om i nr 6/2010 av *Folkhögskolan*. Jag skulle, efter att ha hört företrädarna för den där nya varianten av Facebook (MKFC) tala varmt för att avskaffa klassrum, ögonblickligen ha skrivit till Folkbildningsrådet och ministern och krävt att statsbidraget, *folkhögskolestatsbidraget*, omedelbart borde dras in. Om man inte vet att det som tusentals och tiotusentals gamla kursdeltagare först talar om, när de kommer in på sina folkhögskoleerfarenheter, inte är undervisningsteknik, inte MVG (när började folkhögskolan sätta betyg igen!!!), utan hur de träffade den och den, att de förde det och det samtalet, att de en sen kväll över te (eller rödvin på 70-talet) plötsligt insåg samband de inte tidigare insett, därför att en kurskamrat från Alvesta eller en skogsarbetare från Vännäs plötsligt förklarade hur han eller hon såg på livet, på kärleken, på framtiden, på evigheten, på döden, på meningen med alltsammans – om man idag inte begriper det, ja då har man inte

förstått den grundläggande förutsättningen för hela denna bisarra skolform: det *levande* samtalet.

På nätet har man inga möten – vad teknikföreträdarna än hävdar; kursdeltagare som sitter i Mali eller i Kiruna eller i Bangalore är fortfarande isolerade enheter. Deras möten är inte mer levande än vilket chatsamtal på nätet som helst. Och hur sådana kan vara kan ju Uppdrag Granskning upplysa om – kompisen som är fjorton och gillar hästar sitter i själva verket naken framför sin dator och studerar sin femtioåriga gubbmage. Vad har det med levande samtal att göra? Det är inte gammaldags att våga möta någon i levande livet, att bli utmanad tillsammans med andra i ett klassrum, i dagrummet på elevhemmet eller över kaffe i tidningshörnan utanför matsalen. Folkhögskola är inte MVG, inte kurs i engelska eller poäng för att arbetsförmedlingen ska bli nöjd.

Folkhögskolans verkliga värde ligger på ett plan som jag efter femtio år i verksamheten likafullt inte kan sätta fingret på. Men det finns där. Tillfredsställelsen som man känner utan att förstå att man kunde känna tillfredsställelse på just det området. Folkhögskolan ligger utanför det mätbara. Låter nästan lite religiöst, men det är allt annat än religion: det är en av stora mängder kursdeltagare upplevd sanning, och att man inte kan formulera vad man upplevt som ett av livets stora värden ändrar inte någonting.

Förtjusningen över att man har deltagare som kan knappa in sig varifrån som helst liknar förtjusningen man hade när man fick sitt första mekano. Kranarna man byggde lyfte inga riktiga balkar och byggde inga riktiga hus.

Jag menar att folkhögskolan ständigt måste förändras. Jag menar också att det som gör skolformen till den fortfarande starka kraft den kan vara är just dess förändringsbenägenhet, dess ständiga

ifrågasättande. Därför är de cementerande tendenserna oroande. Och cementen kommer från den ökade anpassningen till det mätbara, till den allt sjukare tolkningen av det mycket mycket kuriösa uttrycket "*motsvarande*". Jag minns att jag någon gång hävdade att inga lärare i Sverige läste grundskole- och gymnasieplanerna så noggrant som folkhögskollärarna. I ett slags panisk förskräckelse att inte leva upp till "*motsvarande*" övertog man planerna för det övriga skolväsendets olika stadier på ett sätt som dessa skolors obligatoriska skolformer inte gjorde själva. Man måste bjuda mostånd.

Mitt eget bestod i en livsviktig prepositionsändring.

Jag fick inte den briljanta idén på grund av egen intelligens – jag fick den via ett samtal med några kursdeltagare en kväll i skolans dagrum, jag fick den av en mycket speciell deltagare, ett tidigare köksbiträde som bestämt sig för att börja läsa när hon blivit ensam med två små barn och behövde komma vidare. När denna kvinnliga elev berättade om en av lärarna på den skola där jag då arbetade, en lärare som aldrig snedvridits av någon lärarhögskola - (Min yngsta går numera på universitetets pedagogikutbildning i Uppsala – den är bara på nätet! I didaktik! Klassrummets samtal – endast på distans! Tala om förfall!) – en lärare som ständigt befann sig i samtal med deltagare och som år efter år omtalades som den som "förändrat mitt liv", berättade den kvinnliga eleven för mig att läraren vid ett tillfälle sagt att man inte undervisade i några ämnen på den här skolan, "man undervisas med ämnen" – och hon, den kvinnliga eleven hade funderat över det, och frågade mig nu vad läraren kunde ha menat.

För mig var det som ett åsknedslag. Under ett kort ögonblick var det som att ha slagits av den stora sanningen. Grundtvig måste ha känt av det i sina nu gulnade

benknotor. Att det han egentligen talade om hela livet begripits av en skäggig rektor i det avlägsna Sveriges Bergslags-skogar.

När jag sedan mötte lärare som sökte arbete på mina skolor och som berättade att de var lärare i engelska eller i svenska eller i dramatik eller i matte svarade jag att vi inte undervisade i ämnen. Samma häpenhet varje gång. Och återigen, kära gamla vänner, ni vet ju vad jag pratar om: man undervisar sannerligen inte *i* ämnen på folkhögskola, man undervisar *med* ämnen. Och vad undervisar vi då *om*?

Kanske om vad livet kan tänkas gå ut på. Ge mig en bättre formulering, någon. Och sådant kan man göra med Matte B, med grundkursen i engelska, man kan också göra det med kinesisk litteraturhistoria eller kurser om den afrikanska befrielse-

kampen på 60-talet. Eller med knyppling eller svenska folkvisor, mer om det i nästa kapitel, som Mark Twain skulle ha sagt. Nu skall jag lägga ned pennan en stund, eller pennan förresten, jag stänger väl i alla fall datorn... Nu skall jag tala med min vän på Hampnäs, den 100-åriga folkhögskola som utsatts för en ny generations byråkratiska omorganiseringssidioter: som 100-årspresent fick Hampnäs nedläggning, bara för att obildade nya tjänstmän betalat en norsk konsultfirmas förslag till organisationsstruktur en summa som skulle garanterat Hampnäs 10 årsanslag. Jag tycker det är synd om Västernorrland för nu lämnar säkert en riktig folkbildare folkbildningen. I vredesmod?

Som jag känner det?

Eller för att drömmen om folkhögskolan – bara är en dröm?

Stewe Claeson